

Je poljudno-"znanstvena" diskusija mogoča?

Ker mi je dr. Jožko Šavli prepustil možnost zadnje besede, bi rad izkoristil njegovo prijazno povabilo. Ker vem, da je brezuspešno prepričevati prepričane, in ker se mi zdi, da bi bila diskusija s pripombami dr. Šavlija in patra Ivana Tomažiča le težko boljša od ihtavega pričkanja, bi želel predvsem potegniti črto in navesti nekaj spoznanj.

Dela Šavlijevega kova pripravijo vsakogar, ki se z obravnavano snovjo poklicno ukvarja, do vprašanja, ali naj se odzove, ali pa naj vso stvar prezre. Toda kako polemizirati s poljudnim spisom, ki uporablja poljudne in poljubne metode, ki ne loči niti literature od virov, kaj šele, da bi vedel, kaj so viri iz prve in druge roke, primarni in sekundarni viri, poročila in preostanki, kakšna je njihova vrednost, kako jih kritično obravnavati in razlagati. Urejati štrečno, ki nastane zaradi takšnega nepoznavanja, je praktično nemogoče, s tem pa tudi pravi strokovni odgovor opremiti z ustreznim znanstvenim aparatom. Dejansko je mogoč le bolj ali manj poljudni pristop. S tem pa pride vsak strokovnjak na tanek led: Zakaj?

Pri poljudnem pisanju ni mogoče uporabljati kritičnega aparata, nujne so določene posplošitve, poenostavitve in opisovanje pojavov z običajnimi pojmi. V primerjavi s strokovnim pisanjem je manjša natančnost, tudi domišljiji je treba dati nekaj več poleta, pri tem pa se je treba vendarle držati trdnih meja. Kolikšna je torej verodostojnost poljudnoznanstvenega pisanja? To je v zgodovini tista podoba preteklosti, ki povezuje vse trenutno znane vire in spoznanja o njih v vseobsegajočo razlago. To stori strokovnjak po svojem najboljšem znanju in sposobnostih. Da je tako storil, mu je treba verjeti, kot verjamemo zdravniku, da nas zdravi na najboljši možni način.

Znano je, da splošni bralci ne bero znanstvene literature, marveč kvečjemu poljudno. Zato jih je mogoče izkoristiti kot nekake porotnike na sodišču, ki se morajo pač sami odločiti za eno stran. Tej prisposodbi je prilagojena tudi Šavlijeva delovna in diskusijska metoda, ki se od strokovne ne loči. Najprej udari po moralni podobi zagovornikov "uradne" zgodovine, saj je strokovna etika, kot že rečeno, bistveni del komuniciranja strokovnjakov s publiko. Zato jih je treba prikazati kot aparatčike, hlapce režima, ali v najboljšem primeru kot strahopetce, ki si iz karizma ne upajo povedati svojega mnenja

(temu je posvečeno npr. celotno uvodno poglavje Šavlijeve študije o Venetih). Grozljivo je predvsem to, da s tem lahko prodira, saj je to povsem enako, kot da bi trdili, da je glavni namen zdravnikov, da nas spravijo čimprej v grob. Tako v osnovnem besedilu. V diskusiji gre še nekoliko dlje in dokazuje, da so strokovnjaki tudi neumni in se ne spoznajo na svoje delo. Skratka, pri bralcih želi ustvariti vtis, da ni res nič tistega, kar pravi strokovnjaki. Resnica je torej nujno drugačna. Sedaj nastopi trenutek njegovega razodetja. Opremi ga z nekakšnim "znanstvenim" aparatom, da bi z njim pri bralcih dokazoval svojo "strokovnost". Vire, ki se ne vklaplajo v njegovo razlago, obide, ali v najboljšem primeru samovoljno interpretira. Pri tem enkrat samozavestno zanika spoznavne možnosti posameznih ved, drugič jih spet privleče na dan in maha z njimi kot s strašilno zaveso, češ: "To nam dokazuje tudi arheologija." Pri tem mu seveda ni pomembno, kakšen je ta arheološki dokaz. Pri vsem tem brenka na narodno-domovinski čut bralcev. Dodatna diskusijska metoda je vztrajno ponavljanje neargumentiranih trditev, pač po znanem načelu, da mnogokrat ponovljena laž postane resnica. Vse skupaj je šopek preizkušenih demagoških metod.

Diskusija je torej nemogoča, saj se ne da pristati na taka pravila igre. Potrebno in mogoče pa je povedati svoje mnenje in nato počakati, da te opljujejo.

Ker je pater Ivan Tomažič izrazil željo, naj povem kaj več o arheološki podobi začetkov slovenske zgodovine, Šavlija pa zanima moje mnenje o "slovenskih" imenih v Švici, na Tirolskem ipd., še nekaj besed o tem. Če bi bila ta imena res slovenska in res tako stara, bi bilo razlago zgodovine seveda treba temu prilagoditi. Nisem jezikoslovec, vendar vem, da enakozvočnice še niso nujno enakoznačnice. Pri tem je treba podrobno jezikoslovno obdelati vsako ime posebej, in to po povsem jasni znanstveni metodi, nikakor pa se ni mogoče zadovoljiti z razlagami, ki ne presegajo ravni ljudskih etimologij. In če bi bila tudi vsa navedena imena slovenska, bi še vedno ostalo vprašanje časa njihovega nastanka. Čas nastanka številnih imen je namreč mogoče ugotoviti tudi s podrobno kolonizacijsko zgodovino posameznih krajev, to pa je nekaj, kar vzame ogromno časa. Celo Šavli sam ugotavlja, da nemške vasi na Tolminskem, Škofjeloškem in Kočevskem še ne pomenijo, da smo Slovenci nem-

Veneti in Slovensko arheološko društvo

škega izvora. Ne vpraša pa se, zakaj te vasi vendarle so. V srednjem veku smo bili pač vsi v isti državi, ki je obsegala vsa obravnavana področja, in fevdalci, ki so naseljevali Nemce med Slovence, bi lahko delali tudi obratno. Slovenci zunaj starega etničnega ozemlja tako ne bi bili nič presenetljivega, le da bi se tam pojavili šele v srednjem veku, ne pa že dva tisoč let prej.

O arheološki podobi pred prihodom Slovanov, o opustitvi podeželskih naselbin s številnimi cerkvami okrog leta 600 sem govoril že v prejšnjem prispevku v NR. Zato tu nekaj več o prvih arheoloških sledovih Slovanov. Žalostna resnica je, da je dokazljivih arheoloških sledov o njihovi naselitvi v 7. in 8. st. za zdaj še malo. To je predvsem posledica slabe raziskanosti, saj bo to obdobje razmeroma lahko dokazati v Blejskem kotu, ki je najbolje proučen. Staroslovanske ostaline (gre za grobišča in tamkajšnje najdbe) se pomnožijo šele v 9. in 10. stoletju. In še za te je bilo potrebno precej naporov slovenskih arheologov, da so res slovanske, ne pa priče o naseljevanju nemških kolonistov med Slovani, potem ko so bili ti priključeni frankovsko-nemški državi – vsaj delni arheološki dokaz za kontinuirano naselitev Slovencev bi bila grobišča, kjer bi nepretrgano pokopavali isto populacijo vsaj od 5. st. pa tja do 9.–10. stoletja. Takšno grobišče doslej še ni bilo najdeno. Tako ni nobene trdnega arheološkega dokaza, ki bi potrjeval kontinuirano naselitev Slovencev v Alpah vsaj od pozne antike naprej.

Kdor hoče, naj verjame, kdor noče, mu pa ni treba.

Andrej Pleterski

Novo teorije o venetskem in etruščanskem izvoru Slovencev in našega blagozvočnega jezika, ki zadnje mesece razplamtevajo slovensko srenjo in se z dokazovanji razumniške večine ter s trmoglavim vztrajanjem inovatorske manjšine razpotejujejo v prerokanje brez konca – ljudske množice pa radostno in nekritično sledijo novim prerokom – so razvnele tudi sicer živahno skupščino Slovenskega arheološkega društva v Celju (22.–23.10.1985). Razprava je bila sklenjena s stališčem, da slovenski arheologi ne bomo kolektivno ugovarjali in prepuščamo vesti posameznikov, da se morebiti odzovejo na tovrstne izzive, ki pa, kot je bilo še rečeno, znanstveno neutemeljeno in metodološko napačno postavljajo na glavo dosedanja dognanja arheologije in podirajo vse naše dosedanje znanje.

Brez vsakršnih izjem je bilo na skupščini SAD pritrjevano tudi stališču, katerega stržen je v začudenju, da so teksti M. Bora mogli biti natisnjeni v Književnih listih, odmevni prilogi osrednjega slovenskega dnevnika, ki v njega resnost Slovenci (še) verjamemo. S to objavo je "Delo" blagoslovilo Borove (in drugih) diletantske izdelke in jim vtisnilo pečat verodostojnosti. Za taka in podobna dela, vendar z resnimi nameni, je odmerjen drug prostor. Morda pa so te teorije dobile prostor v "Delu" prav zato, ker so dobrodošle tistim strukturam, ki z njimi dokazujejo obrobno humanističnih ved ali pa so jim politični vzvod, ki mu je pomembna bleščavost (drugačnost) narodovih korenin. Borove in Šavlijeve ali Berlotove teorije drugačnih dimenzij tudi nimajo, edina zasluga je morda v tem, da smo Slovenci množično slišali za Venete in Etruščane in njihovo pisavo.

Bolj kot te novotarije, ki so, kot že prenekatera pred njimi, obsojene na pozabo, skrbi Slovensko arheološko društvo usoda arheološke in druge dediščine, ki jo hrani in razstavlja slovenski muzeji. Kraja dragocenih arheoloških najdb v Narodnem muzeju v Ljubljani je bridko opozorilo in hkrati priča krhkosti in nezadostnosti zaščite naših kulturnih dragotin. Tu naj se križajo politična in samoupravna kopja, sicer bomo ostali brez korenin.

Drago Svolfšak